

GÖTEBORGS UNIVERSITET

”Bor man i Bergsjön för att man är arbetslös eller är man arbetslös för att man bor i Bergsjön?”

- En kvalitativ studie om hur upplevda faktorer kan förklara inträdet och begränsningar till arbetsmarknaden när individen kommer från ett segregerat område

Stina Kask
Examensarbete i samhällskunskap
Handledare: Gabriella Sandstig
Antal ord: 11 868

Titel: ”Bor man i Bergsjön för att man är arbetslös eller är man arbetslös för att man bor i Bergsjön?” – En kvalitativ studie om hur upplevda faktorer kan förklara inträdet och begränsningar till arbetsmarknaden när individen kommer från ett segregerat område

Författare: Stina Kask

Kurs: Examensarbete i samhällskunskap

Omfattning: 15 högskolepoäng

Termin: Vårterminen -14

Handledare: Gabriella Sandstig

ABSTRACT

Bakgrund: Polariseringen mellan fattiga och rika har de senaste åren trappats upp och mönstren visar att bostadsområdet har betydelse för individens tillträde till samhället. Det finns ett behov av att belysa segregationens konsekvenser då forskningen fram till idag främst fokuserat på beskrivningen av den. Miljökvaliteten och den sociala sammansättningen av individer skiljer sig mellan områden vilket får olika konsekvenser för invånarnas möjligheter i samhället.

Syfte: Syftet med uppsatsen är att synliggöra och undersöka vilka upplevda faktorer som kan förklara inträdandet och begränsningar till arbetsmarknaden när individen kommer från en segregerad miljö.

Metod: För att besvara frågeställningarna har en kvalitativ intervju metod valts, metoden motiveras av möjligheterna att på ett djupgående sätt undersöka beteenden och upplevelser ur individernas upplevda perspektiv. Sammanlagt har 6 samtalsintervjuer utförts i två olika socioekonomiska och socialt sammansatta områden i Göteborg varav Bergsjön kännetecknas som resurssvagt och invandrarstätt och Härlanda som resursstarkt och svensktätt. De teoretiska begreppen och utgångspunkterna om kapital, habitus, sociala strukturer och agenskap har operationaliserat med det empiriskt insamlade materialet.

Resultat: Uppsatsen har resulterat i en ökad förståelse för vilka upplevda faktorer som kan förklara inträdet och begränsningar till arbetsmarknadens fält när individerna kommer från en segregerad miljö. Kapitalformerna som visat sig vara av essens är det symboliska och kulturella kapitalet, då främst språket och möjligheten att anpassa sitt habitus. Enligt teori och tidigare forskning ses dessa egenskaper som önskvärdt för att vara anställningsbar, något som den empiriska studien bekräftar. De fysiska och sociala strukturerna skiljer sig mellan områdena och har visat sig påverka individernas handlingskapacitet och reflexivitet genom att individerna från Härlanda i högre mån ser strukturerna som möjliggörande medan Bergsjön verkar som hämmande för de intervjuade invånarnas emotioner och agenskap.

Sökord: Segregation, arbetsmarknad, kapitalets betydelse, strukturer

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
2. Bakgrund och samhällelig problematisering.....	3
3. Tidigare forskning och vetenskaplig problematisering.....	5
3.1 Behovet av jämförande studier.....	5
3.2 Arbetsmarknad.....	5
3.3 Segregation.....	7
3.4 Diskriminering.....	8
3.5 Territoriell stigmatisering	10
4. Syfte och frågeställningar.....	12
5. Teoretiska utgångspunkter.....	13
5.1 Kapital, habitus och fält.....	13
5.2 Strukturer, Agentskap.....	14
5.3 Teoretisk Analysram.....	16
5.4 Skillnader mellan Bourdieu och Archer.....	17
6. Metod.....	18
6.1 Val av metod.....	18
6.2 Urval och avgränsningar.....	19
6.3 Metodens förtjänster och tillförlitlighet.....	19
6.4 Tillvägagångssätt och etiska ställningstaganden.....	21
6.5 Bearbetning.....	22
7. Resultat och analys.....	23
7.1 Kapitalets betydelse.....	23
7.2 Strukturer, agentskap och emotioner.....	27
7.3 Sammanfattning och återkoppling till tidigare forskning.....	33
Litteraturförteckning.....	37
Bilaga 1.....	38
Bilaga 2.....	39

1. Inledning

”Göteborg är en av Europas mest segregerade städer” skrev Göteborgsposten 2011,¹ trenden verkar hålla i sig då inkomstklyftorna och den etniska uppdelningen mellan människor bara fortsätter att öka. Segregationsproblematiken är aktuell och inte minst ett omdebatterat ämne som ofta associeras till polariseringar mellan ”vi” och ”dem” i samhället. Uppsatsen är skriven utifrån mitt intresse för social inkludering och en vilja att se till individers möjligheter som likvärdiga, oavsett vart man bor eller kommer ifrån. De senaste åren har dock en allt tydligare bild målats upp om orättvisor och utanförskap i min hemstad Göteborg. Medierna har rapporterat om flera skottlossningar och upplopp i områden som i hög utsträckning är socioekonomiskt och etniskt segregerade från övriga samhället och det talas i allt högre mån om social utsatthet bland invånarna.²

Arbetslöshet och avsaknad av meningsfull aktivitet är ett växande problem för individer och kan enligt Socialstyrelsen leda till allvarliga former av ohälsa.³ De boende i Bergsjön, som är en socialt och ekonomiskt utsatt stadsdel i nordöstra Göteborg, har i genomsnitt lägre inkomst nu än i början av nittiotalet, samtidigt som invånarna i till exempel de västra stadsdelarna som Askim och Älvsborg har ökat sina inkomster med 60-70%.⁴ Detta skapar kontraster i samhället som speglar flera dimensioner, oroligheterna i de marginaliserade förorterna kan betraktas som ett yttrande för en desperation att inte individer får tillträde till det svenska samhället i lika stor utsträckning som andra. Samhällsproblemet rymmer åtskilliga element men jag har valt att lyfta upp segregationsaspekten för människors möjlighet att komma in på arbetsmarknaden och annan sysselsättning som ett angreppssätt. En arbetsplats är inte bara ett fält där individer byter sin tid mot ekonomisk ersättning, en arbetsplats kan även vara en arena där sociala band byggs upp, en plats som får individen att göra en resa: geografisk eller social. Arbetsplatsen blir även en statusmarkör för många och vägen in i samhället som en erkänd och självständig individ.

Livsvillkoren för människor ser olika ut beroende på vart man bor enligt segregationsforskningen, med min uppsats vill jag närma mig en mer nyanserad bild av de faktorer som faktiskt påverkar vägen till arbetsmarknaden. Uppsatsen syftar till att synliggöra

¹ GP.se, ”Så ska segregationen i Göteborg bekämpas”, Publiceringsdatum: 2011-03-23.

² Expressen.se, ”Så vill de få stopp på segregationen”, Publiceringsdatum: 2013-09-14.

³ Socialstyrelsen, 2010:8.

⁴ Huvibor.se, ”Göteborg glider isär”, Publiceringsdatum: 2013-05-24.

och undersöka vilka upplevda faktorer som kan förklara möjligheter respektive begränsningar till inträdandet till arbetsmarknaden om man kommer från en segregerad miljö. Begrepp som kommer att diskuteras är sociala strukturer, reflexivitet och agenskap i relation till olika former av kapital och möjligheter.

2. Bakgrund och samhällslig problematisering

Ett segregerat samhälle beskrivs av forskarna som en geografisk uppdelning mellan människor som skapar en känsla av främlingskap till de som inte bor i den egna stadsdelen.⁵ Detta får konsekvenser på alla samhällsplan för en framgångsrik utveckling då en växande social polarisering leder till att allt fler människor utesluts från centrala delar av samhällslivet.⁶ Ett splittrat samhälle skapar distinkta kontraster mellan områdena, utgångspunkterna för invånarnas möjligheter att förverkliga sig själva skiljer sig åt, inte beroende på individens egenskaper och förmågor utan på grund av bostadsområdets resursstyrka. Forskning har visat att själva boendet i vissa segregerade områden kan utgöra en begränsande faktor för möjligheter på arbetsmarknaden, något som sätter en prägel på hela samhällsklimatet.⁷ Segregationen framkallar insiders och outsiders som får tillträde eller blir avskilda från samhällsarenan. Polariseringen mellan fattiga och rika trappas i allt högre grad upp, och mönstren av vilka grupper det rör sig om blir tydligare då i princip all forskning visar att människor med en annan bakgrund än Sverige får det allt svårare att behålla en position i samhället som innebär samma möjligheter på bostads- och arbetsmarknaden som för de infödda svenskarna.⁸

Regeringen har gjort en utredning kring utrikesföddas ställning på den svenska arbetsmarknaden och kommit fram till olika faktorer som kan förklara deras svaga position: brister i språkkunskaper, bristande tillgång till informella nätverk, höga krav på anställningsbarhet och etnisk diskriminering⁹. Utredningen talar om humankapital som syftar till utbildning, arbetslivserfarenhet och språkkunskaper och vikten av olika nätverk vilka kan underlätta för tillgång till arbetsplatser. För att arbetssökande ska bli anställd krävs det att man uppfattas som anställningsbar, det vill säga att arbetsgivaren anser att man är tillräckligt produktiv för att motivera en anställning vid rådande lönekostnader. Detta är en faktor som kan variera i takt med konjunktursvängarna och globaliseringen, lågkvalificerade jobb har försvunnit och ersatts med högkvalificerade jobb inom kunskapsintensiva delar av ekonomin, detta kan ha drabbat utrikesfödda extra hårt då den gruppen i högre andel varit anställda inom

⁵ Lilja, E & Perner, M. (2010) *Boendesegregation – orsaker och mekanismer. En genomgång av aktuell forskning*. Bilaga 1, Socialt hållbar stadsutveckling: Boverket.

⁶ Andersson, Å, m.fl., (2004) "Man måste väl ibland tro att det som görs blir bra också" Goda projekt i sega strukturer, Rapport i utvärderingen av Storstadssatsningen i Göteborg. Göteborgs Stad: Stadskansliet.

⁷ Ibid.

⁸ Magnusson, L. (red.), (2001), *Den delade staden. Segregation och etnicitet i stadsbygden*, Boréa Bokförlag: Umeå, Edling, C & Liljeros, F (red.), (2010), *Ett delat samhälle – makt, intersektionalitet och social skiktning*. Liber: Stockholm.

⁹ Regeringen.se, *Utrikes födda på den svenska arbetsmarknaden*, Eriksson, S. Bilaga 4 till LU2011.

industrin som är den främst krympande sektorn.¹⁰ Även etnisk diskriminering behandlas i utredningen och beskrivs genom arbetsgivarnas osäkerhet i att avgöra arbetssökandes produktivitet, och därav väljs sökande från grupper bort som de vet, eller tror sig veta, ha sämre egenskaper i genomsnitt.¹¹ Detta kan även kopplas till segregerade områden som en slags ”spill-over” effekt, vilket motiverar den inomvetenskapliga relevansen för uppsatsen genom att se till vilka gemensamma och särskiljande faktorer som finns i olika segregerade delar av staden.

¹⁰ Sernhede, O. (2002) *AliNation is My Nation*, Ordfront förlag: Stockholm, s. 30f.

¹¹ Eriksson, LU2011.

3. Tidigare forskning och vetenskaplig problematisering

Det har under uppsatsens gång uppmärksammats en avsaknad av forskningsrapporter som innehåller undersökningar baserade på segregerade områden av resursstarka karaktärer. Därav innehåller forskningsgenomgången av boendesegregationen främst forskning om invandrartäta, resurssvaga områden.

3.1 Behovet av jämförande studier

Uppsatsen har inte som avsikt att ge en heltäckande bild av segregationsforskningen, avgränsningar har gjorts i syfte att ge en så nyanserad bild som möjligt av effekterna som segregationen har på arbetsmarknadstillträdet. Studien fokuserar på regeringens utredning kring utlandsföddas svaga ställning på arbetsmarknaden och allmänna faktorer som påverkar tillträdet till samhället. Konsekvenser av segregationen i forskningen har inte tagits upp i lika stor utsträckning som beskrivningen av den, enligt Elisateth Lilja och Mats Pemer.¹² Inte heller har grannskapseffekternas inverkan på polariseringen studerats genomgående i Sverige fören början av 2000-talet. Däremot har uppmärksamheten börjat riktas mot miljöeffekterna och det behövs fler jämförande studier mellan olika grannskaps miljökvaliteter, enligt Lilja och Pemer.¹³ ”Det är brist på forskningsbaserad kunskap om hur faktorer i den fysiska miljön påverkar det sociala livet (...)”¹⁴ skriver Boverkets generaldirektör Janna Valik, vilket motiverar uppsatsen till att synliggöra två bostadsområden med olika materiella omgivningar: hyreslägenhetstäta Bergsjön¹⁵ och villatäta Härlanda¹⁶. I uppsatsens resultat kommer miljökvaliteterna diskuteras utifrån informanternas uppfattningar om den fysiska miljöns påverkan av områdets strukturer. Detta diskuteras i samband med faktorer som påverkar tillträdet på arbetsmarknaden.

3.2 Arbetsmarknaden

Frågan om vilka krav på arbetssökande som är befogade att ställa utifrån arbetsuppgifterna, och hur olika kompetenser ska värderas, är ofta inte lätt att svara på.¹⁷ Forskning har visat att kraven varierar med strukturomvandlingen och konjunkturläget, vilket drabbar vissa grupper

¹² Lilja & Pemer, s. 12f.

¹³ Ibid.

¹⁴ Valik, J. (2010), *Socialt hållbar stadsutveckling*, Karlskrona: Boverket.

¹⁵ 80% av bostäderna i Östra Bergsjön är hyresrätter, 10% bostadsrätter, 10% småhus. Goteborg.se, sökdatum: 2014-04-13.

¹⁶ 65% av bostäderna i Härlanda är villor, 5% är bostadsrätter, 25% är hyresrätter. Goteborg.se, sökdatum: 2014-04-13.

¹⁷ Eriksson, LU2011:296.

hårdare än andra. Till exempel finns det belägg att arbetsgivare har en tendens att öka kraven på språkkunskaper och tidigare arbets kvalifikationer när arbetslösheten är hög och det därmed är lätt att anställa. Regeringens utredning visar att omotiverade krav kan användas för att dölja diskriminering på arbetsmarknaden.¹⁸

Lena Magnussons bok tar upp sysselsättningen som en viktig del av segregationsproblematiken, då arbetet kan ligga till grund för individen att vidga sitt sociala nätverk och skapa en högre förankring i samhället.¹⁹ Hon skriver vidare att sambandet mellan segregation på bostadsmarknaden och förankring på arbetsmarknaden är tydligt, hushållets bostadsförhållande är ett resultat av en samverkan mellan dess tillgängliga resurser och preferenser samt utbudet på bostadsmarknaden.

Tillträdet på arbetsmarknaden begränsas av hög konkurrens mellan de sökande eftersom ökade språkkunskaper och tidigare arbetslivserfarenhet är några faktorer som ger större möjlighet att komma in på fältet. Det har skett en reell inkomstökning i landet, framförallt för höginkomsttagarna, något som skapat ökande klyftor i samhället.²⁰ Rapporter visar även på en stabilisering av den etniska boendesegregationen för första gången sedan 1990-talet men i stället uppvisar den ekonomiska segregationen en ökande trend, därför kan man urskilja en tydlig koppling mellan etnisk och ekonomisk segregation särskilt i storstäderna.²¹ Om man ser till andel invånare med utländsk bakgrund i till exempel Östra Bergsjön är siffran 83,1%²² medan samma variabel i Härlanda är 9,7%²³. Förvärvsfrekvensen i områdena, som inkluderar alla som bedöms ha utfört i genomsnitt en timmes arbete per vecka visar Bergsjöns andel 35,4%²⁴ och Härlandas 84,6%²⁵. Detta ger oss en förståelse av vilka skillnader som finns inom en och samma stad. Invandrare är i högre grad arbetslösa än infödda, men socialstyrelsens rapport visar att invandrarhushåll som bor i svenska bostadsområden i mindre

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Magnusson, s. 16f.

²⁰ Socialstyrelsen 2010:7.

²¹ Ibid.

²² Andel (%) födda utomlands eller födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands 2010. Goteborg.se, Ohälsotal Östra Göteborg. Sökdatum: 2014-04-01.

²³ ²³ Andel (%) födda utomlands eller födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands 2010. Goteborg.se, Örgryte-Härlanda. Sökdatum: 2014-04-01.

²⁴ Andel av befolkningen i åldern 25-65 år som förvärvsarbetar 2009. Goteborg.se, Ohälsotal Östra Göteborg. Sökdatum: 2014-04-01.

²⁵ Andel av befolkningen i åldern 25-65 år som förvärvsarbetar 2009. Goteborg.se, Örgryte-Härlanda. Sökdatum: 2014-04-01.

utsträckning är bidragsberoende och har en högre inkomst.²⁶ Segregationen och grannskapseffekter kan alltså ses som starka faktorer på sysselsättningsläget.

Det har pågått omstruktureringar på arbetsmarknaden sedan 70-talets lågkonjunkturer som gjort det vanskligt för etablerade invandrare att hålla sig kvar i arbetet, och med minskad efterfrågan inom verkstadsindustrin avtar behovet av utbildad arbetskraft.²⁷ Segregationsforskaren Ove Sernhede skriver hur det nya informationssamhället istället börjat domineras av en utvecklingsdynamik där källan till produktivitet och ekonomisk expansion är knutet till kunskapsalstringens, informationsbehandlings och kommunikationens mer avancerade teknik. Detta ställer nya krav på arbetskraften och det uppstår ett konkurrensförhållande mellan oanpassningsbar traditionell arbetarklass och de immigrantgrupper som med ”fel” bakgrund, hudfärg och efternamn redan är placerade i det samhälleliga B-lag vars kompetens inte efterfrågas.²⁸ Därav samlas en koncentrerad mängd lågavlönade och oavlönade i samma område.²⁹

Socialstyrelsen beskriver att den sociala skiktningen i samhället är beroende av arbetsmarknaden, klasskillnaderna mellan grupper ökar i samband med segregationen.³⁰ Här tillskriver man även skillnader mellan de som har meningsfull sysselsättning och de som inte har det, forskning visar att människors känsla av sammanhang och betydelse försämras ju längre de går arbetslösa. Anknytningen till arbetsmarknaden har alltså en social dimension där ohälsa och levnadskvaliteten påverkas starkt.³¹

3.3 Segregation

Begreppet segregation kan preciseras på olika sätt, men gemensamt för de olika definitionerna inom forskningen är åtskiljandet av befolkningsgrupper, ur ett geografiskt perspektiv är människor således demografiskt ojämnt fördelade bland bostäder, arbetsplatser och skolor.³² Magnussons bok talar om hur boendesegregationen påverkar individers levnadsvillkor: hushåll med mindre goda ekonomiska och sociala förutsättningar tenderar att samlas i bostadsområden som karaktäriseras av höghus, anonymitet, otrygghet och bristande service

²⁶ Socialstyrelsen 2010:13.

²⁷ Sernhede, s. 32, Andersson, mfl., s. 35.

²⁸ Ibid.

²⁹ Magnusson (red.), s. 93.

³⁰ Socialstyrelsen 2010:54.

³¹ Ibid.

³² Urbanutveckling.se, ”Segregation”, sökdatum: 2014-04-20.

och kommunikation.³³ Bland andra har Mats Widigson skrivit en avhandling om de villkor som begränsat eller vidgat handlingsutrymmet för förortselever med erfarenheter av såväl förort som högskola.³⁴ I avhandlingen tar Widigson fasta på begreppet ”grannskapseffekt” som förklarar betydelsen av den geografiska koncentrationens faktorer som har positiva eller negativa effekter på människors livschanser.³⁵ Områden med stor koncentration av resurssvaga invånare påverkar negativt på den enskilde individens möjligheter i livet, andelen högutbildade i området verkar ha en särskild betydelse för reproduktion bland invånarna.³⁶ Detta är något som Sako Musterd och Roger Andersson även behandlar i sin forskning där de beskriver grannskapseffekter som ett sätt att normalisera ett visst beteende i området där man lever vilket kan få negativa konsekvenser för integreringen till övriga samhället.³⁷ Socialstyrelsen tillskriver grannskapet ett symboliskt värde där människor formar sin sociala och kulturella identifikation,³⁸ detta visar sig i Widigsons avhandling handlar om platskänsla där det geografiska rummet är en god indikator för individers position i det sociala rummet.³⁹

Det har i forskningen talats om inlåsnings-effekter inom socialt utsatta områden, enligt Widigson bör dock platskänsla även fungera som upplåsningsfaktor som får saker att hända och skapar en handlingskraft som kan forma framtiden.⁴⁰ Sernhede refererar istället till Wacquants begrepp ”neighbourhoods of exile” vilket syftar till invånare i utsatta områden som är utestängda från det omgivande samhället.⁴¹ De faktorer som styr boendesegregationen är många enligt Sernhede, men han menar att det är möjligt att se anknytning mellan boende och tillgången på socialt, ekonomiskt och kulturellt kapital.⁴² Detta samband har att göra med att olika grupper har olika förmåga till integration i samhället och på bostadsmarknaden, denna integration tycks enligt forskarna även påverka möjligheten att ta sig in på arbetsmarknaden.⁴³

3.4 Diskriminering

³³ Magnusson, s. 17.

³⁴ Widigson, M.

³⁵ Widigson, s. 35.

³⁶ Ibid.

³⁷ Musterd, S & Andersson, R. (2006), ”Employment, Social Mobility and neighbourhood Effects: The case of Sweden”. *International Journal of Urban and Regional Research*, 30 (1).

³⁸ Socialstyrelsen, 2006: 192.

³⁹ Widigson, s. 123.

⁴⁰ Widigson, s. 265.

⁴¹ Sernhede, s. 87.

⁴² Sernhede, s. 45.

⁴³ Ibid.

Andersson m.fl. sammanställde en rapport kring Storstadssatsningen i tre svenska storstäder där de studerat hur en rad åtgärdsförslag verkat för att minska segregationen.⁴⁴ Vad som särskilt diskuteras i rapporten är hur så kallad egenmakt kan hjälpa till att aktivera de boende i utsatta områden och hur detta kan påverka en minskad segregerad stad. När individer är exkluderade från samhället leder detta ofta till antingen krav till att få tillträde, eller avståndstagande och resignation vilket skapar problem enligt författarna då det kan skapa en så kallad ”skyll-dig-självs”-mentalitet hos majoritetssamhället.⁴⁵ Denna inställning har genom de senaste decenniernas ekonomiska, sociala och politiska utveckling skapat attityder i samhället som accepterar element av förakt för svaghet och utsatthet, främst i underkastade segregerade områden.⁴⁶ Enligt Sernhede kan man jämföra attityderna med det som i gamla industrisamhället identifierade social tillhörighet genom klass, i det postindustriella samhället handlar det istället om etnicitet och härkomst.⁴⁷ Han lyfter upp problematiken genom att problematisera begreppet ”invandrare” på liknande sätt som Widigson kritiserar definitionen när man talar om ”invandrartäta” områden.⁴⁸ De båda författarna beskriver hur begreppet generaliserar individer till en andra klassens medborgare trots att de själva nödvändigtvis inte invandrat, begreppet skapat en statusmarkör som hävdar att individen inte är riktigt svensk.

I Socialstyrelsens rapport diskuteras ”synliga invandrargrupper”, den grupp som enligt segregationsforskningen representerar invandrare vars utseende, beteende, kultur och klädsel m.m. skiljer sig på ett främmande sätt från majoritetssamhället som en extra utsatt grupp.⁴⁹ Individerna riskerar att utsättas för rasism och diskriminering och sämst chanser att etablera sig på arbetsmarknaden är enligt Socialstyrelsen människor från Mellanöstern och Nordafrika.⁵⁰ I Widigsons avhandling framkom det att platser är ”icke-neutrala” och ofta förknippade med invånarna som är bosatta i området, det övriga samhället tillskriver de boende egenskaper baserade på deras utseende och knappa delaktighet på arbetsmarknaden. Detta kan leda till att majoritetssamhället anser att individer från utsatta segregerade områden skulle ha en lägre arbetsmoral eller mindre att bidra med i samhället.⁵¹

⁴⁴ Andersson, m.fl.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Edling, Liljeros, s. 77.

⁴⁷ Edling, Liljeros, s. 84.

⁴⁸ Sernhede, s. 21f., Widigson, s. 140.

⁴⁹ Socialstyrelsen 2010:12.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Widigson, s. 267ff.

Musterd och Andersson redogör för hur ”ogynnade” områden framställs som riskabla att investera i:

”Those who live in such areas may be confronted with other, stricter rules and reduced opportunities to get the services that they need, such as affordable mortgages. These areas may even develop a negative stigma; it is almost as if they have been officially declared to be ’bad’ environments, people with nasty residents. Such stigmas may have serious negative effects, especially if employers refrain from hiring people who live in the stigmatized areas.”⁵²

Det finns enligt Musterd och Andersson en risk i utsatta segregerade områden att isolationen från övriga samhället skapar en brist på ”bra förebilder” som kan bidra med goda kontakter.⁵³ Invånarna blir därför utestängda från viktig information och resurser som krävs för att ta sig ut från segregationen och utöka sitt sociala kapital.⁵⁴ En stor koncentration av arbetslösa kan framkalla vad författarna kallar för ”unwanted social ties” som enda förebilder i området. Även regeringens utredning om utrikes föddas position på arbetsmarknaden behandlar forskningen kring det begränsade nätverket i stigmatiserade områden.⁵⁵ Det faktum att många utrikesfödda bor i områden med hög koncentration av arbetslösa och socialbidragstagare ger en betydligt sämre tillgång till att hitta nätverk som kan leda till kvalificerande jobb.⁵⁶

3.5 Territoriell stigmatisering

Det är sociologen Wacquant som myntat begreppet ”territoriell stigmatisering”, vilket bland annat syftar till samhälleliga och mediala diskurser som demoniserat livsvillkor på ett sätt som skapar rädsla och osäkerhet inom och utanför segregerade områden.⁵⁷ Sernhede använder sig av begreppet när han beskriver hur stigmatiseringen skärper områdets sociala differentiering och försvårar känslan för solidaritet och tillit, detta har i vissa områden lett till ett behov av att försvara den egna stadsdelen och därmed ens identitet.⁵⁸ Han beskriver hur vissa individer som bor i utsatta områden betonar sin moraliska status genom att fördöma och diskreditera de grannar som inte klarar sig på egen hand utan socialhjälp. Ett annat sätt att handskas med situationen är att erövra respekt genom att medvetet leva upp till de föreställningar utomstående har av områdets invånare. Det kan vara vanskligt för individen att känna status

⁵² Mustars & Andersson, s. 122.

⁵³ Mustars & Andersson, s. 123.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Eriksson, LU2011:294.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Wacquant, L. ”Territorial Stigmatization in The Age of Advanced Marginality” i *Thesis Eleven* (Nummer 91:2007)

⁵⁸ Sernhede, s. 60.

och stolthet för hemmet, Widigson förklarar: ”Genom vad man kan kalla territoriell stigmatisering blir fördomar om den sociala positionen ’invandrare’ platsade, och hon känner att hon helst inte i jobbsammanhang berättar var hon kommer ifrån.”⁵⁹

⁵⁹ Widigson, s. 129.

4. Syfte och frågeställningar

Genom föregående kapitel har en redogörelse gjorts av relevansen att jämföra områdesfaktorer med varandra samt betydelsen att rikta uppmärksamheten på segregationens konsekvenser för att fylla luckan i dagens forskningsläge.

Syftet med uppsatsen är att synliggöra och undersöka vilka upplevda faktorer som kan förklara inträdandet och begränsningar till arbetsmarknaden när individen kommer från en segregerad miljö. För att besvara syftet har nedanstående två empiriska frågeställningar formulerats utifrån den franska sociologen Bourdieus begrepp om kapital, habitus och fält samt Archers teorier om sociala strukturer, reflexivitet och agentskap (se kapitel 5). Kapitalet blir symboliskt när dess värde erkänns av den närliggande omgivningen och kan därmed underlätta eller försvåra möjligheterna att ta sig in på samhällsarenan. Här handlar det om att synliggöra områden som skiljer sig åt i social sammansättning och fysisk struktur och få en ökad förståelse för de boendes perspektiv av hur tillträdet till sociala fält, i detta fall arbetsmarknaden ser ut.

- Vilken betydelse har olika typer av kapitalformer för upplevda möjligheter och begränsningar på arbetsmarknaden, när man kommer från en segregerad miljö?
- Hur ser de fysiska och sociala strukturerna ut i områdena och hur förhåller sig individernas reflexivitet och agentskap till dessa?

Förutom ovanstående två frågeställningar kommer studien att kasta en strålkastare över vilka likheter och skillnader som finns i attityder och sysselsättning i två, i förhållande till varandra segregerade miljöer.

5. Teoretiska utgångspunkter

För att förstå hur segregationsaspekten påverkar individers villkor och handlingar tar jag till hjälp Pierre Bourdieus teori om kapital och Margaret Archers kritiska realism som är flitigt använda i tidigare forskning kring sociologi och kulturgeografi.

5.1 Kapital, habitus och fält

I Pierre Bourdieus sociologi kommer främst tre termer att behandlas i uppsatsen tolkade utifrån Donald Broady, dessa är *kapital*, *habitus* och *fält*.⁶⁰ Utgångspunkten är att dessa tillsammans ger indikationer på hur människor begränsas i sina handlingar då Bourdieu menar att vi föds in i sociala strukturer som gör att valen vi gör finns inskrivna i oss.⁶¹ Det finns olika former av kapital enligt Bourdieu:⁶²

- Socialt kapital: syftar till förbindelser mellan människor och grupper.
- Kulturellt kapital: syftar till utbildning och bildning, sätt att tala och skriva.
- Ekonomiskt kapital: direkta penningresurser, inkomster.
- Symboliskt kapital: syftar till det som erkänns och igenkänns som värdefullt av sociala grupper.

Det symboliska kapitalet är en kredit, alltså ett slags erkännande och förskott som endast den gällande gruppen kan skänka materiella och symboliska garantier. Symboliskt kapital består främst av socialt och kulturellt kapital och kan bara existera under förutsättning av en samstämmighet mellan objektiva strukturer och system av subjektiva dispositioner.⁶³ Bourdieu menar att den vinnande gruppen i slaget om symboliskt kapital är de som kontrollerar instrumenten för tillgångar, i synnerhet den språkliga kompetensen. Kapitalet kan även vara förkroppsligat genom sättet att tala, gå och föra sig.⁶⁴ Detta kan ske på både ett medvetet sätt, men även genom omedvetna vanor. Enligt teorin har vissa grupper, förutom ekonomiska resurser, kapaciteten att förfoga över ett annat slag av tillgångar. Detta tillskaffas genom skola och utbildning, alltså kulturellt kapital och kan därmed leda till höga positioner och erkännande. I Widingssons avhandling om högskoleutbildade personer med

⁶⁰ Broady, D. (1989), *Kapital, habitus, fält. Några nyckelbegrepp i Pierre Bourdieus sociologi*. Arbetsrapport: Universitets- och högskoleämbetet. Forskning och utveckling för högskolan.

⁶¹ Widingson, M. (2013), *Från miljonprogram till högskoleprogram- Plats agentskap och villkorad valfrihet*. Department of Sociology: Göteborgs Universitet, s. 50.

⁶² Broady, s. 12ff.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Broady, s. 25, 31.

förortsbakgrund beskrivs hur det kulturella kapitalet överväger de ekonomiska vinsterna.⁶⁵ Widigson skriver att hans undersökning har visat att målet med att söka sig till högskolestudier har för hans informanter handlat mer om inre motivation än om ett rationellt nyttomaximerande projekt, att motivationen till ansträngning har legat i att erövra en akademisk examen mer än att skaffa ekonomiskt kapital.⁶⁶ Detta ger Bourdieus teorier betydelse och därför kan kapitalformerna komma att kunna hjälpa mig i undersökningen att förstå hur tillgång till olika resurser, eller kapital, kan påverka sociala strukturer.

Med habitus menas ett system av dispositioner som tillåter människor att tänka, handla och orientera sig i den sociala världen.⁶⁷ Individer kan ses som bärare av sociala normer och strukturer som tillger stimuli och respons till känslorna, teorin förklarar hur vissa handlingar, tankar och förhoppningar framstår som möjliga, eftersträvansvärda eller omöjliga och oönskade. Habitus är vad individer och grupper har med sig som tillåter dem utveckla sättet att tala, handla, tänka och uppfatta vad som krävs i sociala sammanhang.⁶⁸ Därför kan samma beteende vara av olika mening för olika grupper, och omvänt så kan samma habitus kan ge upphov till en stor mångflad av beteenden.

När Bourdieu har studerat sociala sammanhang har han benämnt det som det sociala rummet, och ur specifika tids- och rumsbetingelser talar han om ett typ av *fält*.⁶⁹ Fältbegreppet hjälper till att avgränsa och konstruera skilda situationer och områden för att finna ett system av relationer som förbinder eller särskiljer positioner inom fältet.⁷⁰ Ett fält uppstår, enligt Bourdieu där människor strider om gemensamma symboliska eller materiella tillgångar. Genom Bourdieus begrepp skapas förutsättningar för min uppsats att på ett systematiskt sätt avgränsa och precisera vilket fält jag har undersökt. Fälten kommer främst att rikta in sig på utbildningssektorn och arbetsmarknaden eftersom fälten innefattas av outtalade normer och handlingsmönster som igenkänns och reproduceras av de inom fältet.

5.2 Strukturer och agentskap

⁶⁵ Widigson, s. 171.

⁶⁶ Widigson, s. 169.

⁶⁷ Broady, s. 2.

⁶⁸ Broady, s. 21.

⁶⁹ Carlhed, C. (2011), "Fält, habitus och kapital som kompletterande redskap i professionsforskning" i *Socialvetenskaplig tidskrift*. Svt.forsa.nu.

⁷⁰ Broady, s. 37-42.

Margret Archers teorier handlar om hur de sociala strukturernas krafter möjliggör och motiverar individer, samtidigt som de kan begränsa och hindra dess handlingar.⁷¹ Ulla-Britt Wennerström har tolkat Archer och skriver: ”Centralt i den kritiska realismen är att objekt och strukturer finns oberoende av vår kunskap om dem. Utsatthet och fattigdom ses utifrån en marginell (verklig) grund och som manifesterade även på fysisk, kroppsligt upplevd nivå.”⁷² Hon beskriver sociala strukturer som positioner vilka man antingen föds in i, eller agerar utifrån medan kulturella strukturer består av idéer och föreställningar som kan möjliggöra vårt handlande.⁷³ Detta kan likas vid Bourdieus habitusteori, då strukturer, liksom habitus, är aktivitetsberoende och uppstår genom erkännandet och sociala villkor. Archers begrepp om struktur som möjlighetsskapande kan kopplas till Andersson och Sernhede's litteratur om Storstadssatsningen, då de diskuterar individers och grupper's möjligheter för delaktighet som försvagas eller stärks genom områdets sociala liv och status.⁷⁴

Enligt Archer uppkommer våra känslor från subjektets/objektets relationer som påverkar våra prestationer.⁷⁵ Det är två ”strings” av frustration, uttråkning å ena sidan och välmående, glädje å andra som skapar ett förhållande mellan subjektet och objektet, vad som pågår däremellan vet endast subjektet. Ur denna process som kallas analytisk dualism framträder en positiv eller negativ känsla varav de positiva fostrar till fortsatt praktik medan den negativa leder till avfärdande.⁷⁶ Den egna reflexiviteten ses av Archer särskilt viktig för att förklara social rörlighet, detta hjälper till att förklara personliga agentskapet som verkar både i individ och i kollektiva processer. Med det personliga agentskapet som identitetsbegrepp menar Archer att det egna agerandet formar individens egna liv och identitet. Utöver den personliga identiteten, som är resultatet av den praktiska och sociala verkligheten via den inre konversationen, talar även Archer om den sociala identiteten. Denna är en produkt av ett medvetet och engagerat val av en roll i samhället, som reglerar handlingarna i relation till samhällets generella normer.⁷⁷ Det kan alltså beskrivas som en inre dialog och reflexivitet där känslomässiga erfarenheter skapar prioriteringar i livet. Grundläggande i teorin är att människors identitetsutveckling har sin grund i praktisk relation till omgivningen.⁷⁸ Agentskapet bygger

⁷¹ Lawson, C., Latsis, J. & Martins, N. (red.) (2007). *Contributions to social ontology*. London: Routledge.

⁷² Wennerström, U-B. (2003), ”Den kvinnliga klassresan”, s. 89.

⁷³ Wennerström, s. 85.

⁷⁴ Andersson & Sernhede, s. 44.

⁷⁵ Archer, M.S. (2003). *Structure, agency, and the internal conversation*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 16.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Wennerström, s. 97.

⁷⁸ Wennerström, s. 90.

på en subjektiv förmåga och vilja att förverkliga sina planer i livet, baserade på smak, preferenser drömmar och mål. Framtidsplanerna villkoras därigenom av de egna önskningarna och de sociala och strukturella villkoren.⁷⁹ Sociala villkor är präglade av tidigare generationer och förändras över tid i en kontinuerlig utvecklingsprocess, strukturella villkor är mer krävande att förändra än att bevara, något som skapar en tröghet för omställningarna.⁸⁰ Här kan paralleller dras till Storstadssatsningen som Andersson och Sernhede redogör för bristperspektivet som kan ses som en maktutövning där man kategoriserar människor i en lägre position i samhällshierarkin. Dessa brister som de själva inte kan ta itu med skapar en reproducering av samhällsstrukturer,⁸¹ något som enligt Archers teori om strukturella villkors trögrörlighet dock inte är omöjliga att förändra.

5.3 Teoretisk analysram

Kapitlet syftar till att redogöra för uppsatsens teoretiska ramverk i förhållande till hur empirin ska tolkas för att kunna relatera teori och verklighet till varandra. Eftersom begreppen som används i uppsatsen: kapital, habitus, fält, sociala strukturer och agentskap är uttrycksfulla och kan innehålla olika tolkningar har jag valt att presentera valda delar som jag kommer att använda mig av i den analysram som ska användas som utgångspunkt för empirin. En kartläggning av analysramen finns bifogad som appendix.

I analysramen har jag tagit tillvara på Bourdieus kapital-faktorer där jag kommer attribuera ett stort symboliskt kapital till ökade chanser till inträde på arbetsmarknaden. Detta är grundat på den tidigare forskningen som visat att ett informellt nätverk och sociala kontakter i samband med hög utbildning är önskvärt för att vara anställningsbar.⁸² Jag kommer även att se till habitus som ett sätt att studera om individen har en förmåga att anpassa sig och smälta in i majoritetssamhället eller hos arbetsgivarens föreställningar, även detta talar för regeringens kartläggning av att vara anställningsbar eller ej. Fältet kommer att avgöra vilken tillgång individen har till olika kapital och resurser för att ta sig in på arbetsmarknaden, olika institutionella och symboliska hinder eller resurser kan därmed påverka utfallet. Genom att se till de strukturer Archers teorier grundar sig på kan jag studera hur individen agerar utifrån den givna struktur man fötts in i, eller om denne försöker att förändra reproduktionen genom till exempel klassresa. I agentskapet studeras individens inre dialog och reflexivitet för att se

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Wennerström, s. 87-91.

⁸¹ Andersson & Sernhede, s. 58.

⁸² Eriksson, LU2011.

vilka prioriteringar och mål som informanten har, genom detta bör jag kunna dra slutsatser kring vilka attityder och strategier individen har för att skapa tillträde till arbetsmarknaden.

5.4 Skillnader mellan Bourdieu och Archer

Frågan är vilka mekanismer som möjliggör att bryta mot strukturella begränsningar. Här drar jag en distinktion mellan Bourdieus teori om habitus och Archers sociala strukturer på grund av att Bourdieus teoriapparat är utarbetad i en kontext som står längre bort från dagens svenska samhälle, Bourdieu var verksam forskare och sociolog i Frankrike under 60- till 80-talet,⁸³ i en tid där omgivningen var mer konstant. I och med dagens nyteknologiska och senmoderna samhälle har individer svårt att leva upp till autonom reflexivitet på grund av den snabbt föränderliga verkligheten, vilket enligt Archer, (som släppt flera publikationer sedan 2000-talet) gör det essentiellt att komma underfund med vad man själv bryr sig om för att genom det kunna skapa förändrade strukturer.⁸⁴ Archers och Bourdieus teorier enas i att vi föds in i sociala strukturer, men skiljer sig genom att Bourdieu till större del ser till reproduktion i samhället och Archer mer åt den dynamiska världen där individen kan självförverkliga sina mål.

⁸³ Månson, P. (red.), (2010), *Moderna samhällsteorier: traditioner riktningar, teoretiker*. Norstedt: Stockholm, s. 381.

⁸⁴ Wennerström, s. 89.

6. Metod

6.1 Val av metod

I min undersökning har jag använt mig av kvalitativ metod genom intervjuer. Jag har haft uppsatsens syfte och frågeställningar som grund för mitt val av metod, vilket är att synliggöra och undersöka vilka upplevda faktorer som kan begränsa eller skapa tillträde på arbetsmarknaden när individen kommer från en segregerad miljö. Den kvalitativa metoden blev därav ett väsentligt val då arbetssättet skapar möjlighet att undersöka fenomenen, det vill säga beteenden eller upplevelser, på en fördjupad nivå och söka svar på dess innebörd och mening.⁸⁵ Min utgångspunkt är att verkligheten kan uppfattas olika för olika individer. Uppsatsen har inte strävat efter att finna en objektiv sanning. Slutsatserna från intervjuerna kan därmed inte ses som representativa för andra segregerade områden och deras population. Empiriskt är således denna undersökning inte generaliserande, däremot kan en analytisk generalisering göras av teoriernas förklaringsmodeller.

Om man som forskare vill synliggöra och undersöka vad varje svarsperson tycker och tänker är respondentundersökning en lämplig metod, enligt metodlitteraturförfattarna Esaiasson m.fl.⁸⁶. Genom metoden vill jag sträva efter att förstå världen som intervjuinformanterna själva uppfattar den. Därefter gäller det för forskaren att finna mönster i svaren som kan beskriva och förklara hur fenomenet kan tolkas. Då jag har som avsikt att kartlägga människors uppfattningar och erfarenheter för att därefter inringa kapital och områdets sociala strukturer lämpar sig samtalsintervjuundersökning som form av analys. I en samtalsintervju är frågorna mer av ostrukturerad karaktär än en frågeintervju, och kan byggas upp under samtalets gång, även om vissa teman är ordnade.⁸⁷

Alternativ design skulle kunna vara en kvantitativ enkätstudie som lämnas ut i områdena för att därigenom identifiera mönster och andelar av befolkningen som besvarar förhandsgjorda frågor. Svårigheten skulle dock vara att frågealternativen riskerar att misstolkas och lämna viktiga faktorer utanför, istället för att som i det valda fallet, kunna föra en öppen och djupgående intervju av mer ostrukturerad karaktär. Detta för att kunna fylla eventuella luckor som kan framkomma under samtalets gång eftersom jag inte är intresserad av frekvensantal utan av att finna förståelse svaren på mina frågeställningar. Jag är medveten om att

⁸⁵ Widerberg, K. (2002), *Kvalitativ forskning i praktiken*. Studentlitteratur: Lund, s. 15.

⁸⁶ Esaiasson, m.fl. (2012), *Metodpraktikan, konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Norstedts Juridik AB: Stockholm, s. 228f.

⁸⁷ Ibid.

tillförlitligheten kan verka bristfällig då jag valt att inte arbeta med så kallad triangulering som syftar till att använda sig av både kvalitativ och kvantitativ, eller flera mätmetoder för att besvara forskningsfrågorna.⁸⁸ Genom kombinationen mellan frekvensundersökning och förståelse för vissa fall kan trovärdigheten förvisso styrkas, men med risk för låga svarsandelar i åtanke och med hänvisning till uppsatsens syfte och frågeställningar underbyggs valet av kvalitativ metod.

6.2 Urval och avgränsningar

Urvalet av empiri är baserat på vad jag anser som väsentligt utifrån uppsatsens syfte och frågeställningar. Valet av stadsdelarna motiveras av SOM-institutets indelning av resursområden, där Härlanda klassificeras som resursstarkt område och Bergsjön som resurssvagt.⁸⁹ Indexet är baserat på genomsnittlig inkomst, andel invandrare och andel socialbidragstagare i respektive stadsdel. Valet av stadsdelarna är även grundade i Göteborgs stads presentation av ohälsotal i olika stadsdelar, där Härlanda och Bergsjön visade sig stå långt ifrån varandra i samtliga undersökningar.⁹⁰ Utifrån uppsatsens syfte är det segregerade bostadsområden som ska undersökas, i de valda områdena skiljer sig både den fysiska strukturen åt och den sociala sammansättningen av människor vilket stärker undersökningens validitet .

Den kvalitativa studien syftar till att undersöka ett mindre antal fall men med höggradigare uttömmande intervjuer. Jag valde att utföra totalt 6 samtalsintervjuer, varav 3 utfördes i Bergsjön och 3 utfördes i Härlanda. Informanterna var i åldrarna mellan 18-26 år, anledningen till urvalet är att individerna befinner sig i början av inträdandet på arbetsmarknaden efter gymnasial utbildning. Jag ville få informanter som står inför ungefär samma livsepoker, då unga vuxna skapar sig ett humankapital för att bygga upp framtiden.⁹¹ Vad som kommer att redovisas i resultatet är att även om informanternas ålder och utbildningserfarenheter liknar varandra så skiljer sig deras inre faktorer åt, något som kan påverka möjligheterna för att ta sig in på arbetsmarknaden.

6.3 Metodens förtjänster och tillförlitlighet

⁸⁸Trost, s. 34.

⁸⁹ Bergström, A. (2005), Internetvanor i Göteborgs kommun, Rapport för Göteborgs stad: Stadsrevisionen. Goteborg.se, sökdatum: 2014-04-17.

⁹⁰ Info & Statistik Östra Göteborg & Örgryte-Härlanda. Goteborg.se, sökdatum: 2014-04-17.

⁹¹ Arbetsförmedlingen.se, sökdatum: 2013-05-07.

I samtalsintervjuerna kunde jag med hjälp av förutbestämda teman hålla samtalet inom angelägna ledmotiv men ändå vara öppen för att låta informanternas egna perspektiv stå som utgångspunkt. På så sätt kunde jag åskådliggöra vilka detaljer som hade betydelse för just den individen i just det sammanhanget, detta skulle förbises med en kvalitativ metod som syftar till att ytligt återge respondenternas svar. Något som även styrker metoden är möjligheten till flexibilitet för både respondenten och för mig som intervjuare. Det var möjligt under samtalsgång att förtydliga och ifrågasätta spörsmålets innebörd och även att ställa följdfrågor.

Den valda metoden har dock även inneburit vissa faror, jag har under uppsatsens gång varit medveten om att empirin är ett resultat av subjektiva bedömningar och återberättelser av informanter som kommer från olika livsvärldar och erfarenheter. Eftersom metoden har varit samtalsintervju av ostrukturerad form har olika följdfrågor ställts utifrån vad situationen tillrättalagt, därav kan information blivit mer gynnsam för vissa informanter än för andra. Detta är något som hade kunnat undvikas med en kvantitativ metod då den är mer formell och sakgiltig, men övervägandet av att få så uttömmande information som möjligt motiverar det kvalitativa tillvägagångssättet.

För att legitimera uppsatsens kunskapsanspråk bör objektivitet, reliabilitet och validitet diskuteras. Esaiasson skriver: ”God begreppsvaliditet tillsammans med hög *reliabilitet* ger god resultatvaliditet, vilket också kan uttryckas som frånvaro av systematiska och osystematiska fel vilket innebär att vi mäter det vi påstår att vi mäter.”⁹² Jag har kopplat mina frågeställningar till de teoretiska begreppen om Bourdieus kapital, habitus och fält samt Archers strukturer och agentskap för att undersöka vilka upplevda faktorer som kan ge ökad förståelse för inträdet och begränsningar till arbetsmarknaden om man kommer från en segregerad miljö. Mina frågeställningar är sammankopplade till resultatet genom det empiriska fältarbetet som genererat material i form av intervjuer, intervjuerna följde konturerna inom analysramen (se bilaga 1) för att öka resultatvaliditeten. Undersökningen har syftat till att operationalisera analysramens teorier för kapital, strukturer, reflexivitet och agentskap för att synliggöra vilka upplevda faktorer som kan förklara inträdet på arbetsmarknaden när individen kommer från en segregerad miljö. Problematiken med att mäta reliabiliteten uppstår när man förutsätter ett statistiskt förhållande mellan informanterna, som tidigare nämnt i kapitlet så står flexibilitet högt i förmån för kvalitativ metod och därför

⁹² Esaiasson, s. 57.

bortprioriteras det statiska förhållningssättet. Metodförfattaren Jan Trost skriver att den kvalitativa intervjun förutsätter låg grad av standardisering då en felsägning eller missuppfattning kan räknas in i analysmaterialet utan att författaren är medveten om dess sårbarhet.⁹³

Objektivitet är något som kan vara svårt när man använder intervju som metod, i samtalet är intervjuaren delaktig, även om denne fungerar mest som en lyssnare och ett bollplank som kastar iväg nya frågor att diskutera så är man även en normbärande individ med personliga egenskaper. För att materialet inte skulle bli ”färgat” av mig som intervjuare i analysen gjorde jag en återkoppling till intervjun med samtliga informanter. Jag hade då sammanställt de centrala delarna av vad samtalet hade tagit upp och redovisade detta sedan för informanterna i syfte att kunna korrigera eventuella misstolkningar.

6.4 Tillvägångssätt och etiska ställningstaganden

Jag har utfört semistrukturerade samtalsintervjuer där jag utgått från en intervjuguide för att se till att täcka alla områden jag vill analysera. Informanterna är slumpmässigt utvalda frånsett det strategiska urvalet av undersökningsområde. För att komma i kontakt med individerna gjorde jag flera observationer i områdena för att se vart och hur människorna befann sig. Jag valde att i Bergsjön besöka en öppen interaktionsgrupp som Röda korset samordnar med biblioteket i området. Jag fick då kontakt med en informant som lät sig intervjuas. Jag besökte även en minimässa i Bergsjön som var anordnad för att ge de boende information kring studiemöjligheter och arbetskontakter. Där fick jag kontakt med ytterligare två informanter. Det bör tas hänsyn till att mina informanter i Bergsjön befann sig i en kontext som de aktivt hade sökt sig till för att komma i kontakt med andra människor för att förbättra sina chanser att integreras i det svenska samhället.

Att finna personer som ville delta i intervjun i Härlanda var svårare för mig, då det inte fanns någon given samlingsplats som hjälpt mig i Bergsjön. Jag har fått använda mig av nyckelpersoner som hjälpt mig att komma i kontakt med boenden i området, detta har fungerat bra då jag lyckats få en blandning av individer vad det kommer till bakgrund, erfarenheter och kön.

Det var viktigt för mig att utföra intervjuerna i informanternas närmiljö för att på bästa sätt närma mig de erfarenheter och upplevelser som informanterna delade med sig av. Trost

⁹³ Trost, s. 132.

skriver: ”Den intervjuade ska känna sig trygg i miljön”⁹⁴, något som kan problematiserar utifrån olika övertagsperspektiv, eftersom samtliga av mina informanter verkade bekväma med närmiljön såg jag ingen anledning till att ifrågasätta valet närmare. Inför varje intervju har jag informerat om undersökningens syfte och möjligheten att när som helst kunna avbryta intervjun eller avstå från enskilda frågor. Anonymitet och tillåtelse till inspelning var också något som informanterna fick godkänna, jag informerade även att materialet endast ska användas i studiens forskningsändamål. Namnen i uppsatsen är fingerade och detaljer kring individerna som inte har med uppsatsens syfte att göra har utelämnats. Samtliga deltagare gav sitt samtycke till inspelning och intervjun innan den genomförde, intervjuerna tog cirka 45 minuter att genomföra.

6.5 Bearbetning

Efter att ha utfört varje intervju genomförde jag transkribering direkt för att ha samtalet intryck och minnen nära till hands. Jag skrev även ner osagd kommunikation, såsom pauser eller skratt för att kunna tolka det uttalade på ett tillförlitligt sätt. Därefter började jag att koda materialet för att få en överblick utav den insamlade empirin, och satte in olika delar av samtalet under olika teman enligt analysramen. Efter varje utförd intervju kunde jag jämföra och likna informanternas svar för att därmed bygga upp mönster av materialet. Kodningen gjordes utifrån uppsatsens syfte och frågeställningar. Eftersom jag vill studera vilka faktorer som kan begränsa eller skapa tillträde på arbetsmarknaden om man kommer från en segregerad miljö valde jag i empiriinsamlingen att främst se till vilka kvaliteter som var gemensamma eller som skiljde sig åt mellan individerna och områdena. Jag urskiljde data som jag uppfattade som användbara i min operationalisering mellan teori och tidigare forskning.

⁹⁴ Trost, s. 66.

7. Resultat och analys

Det här kapitlet diskuterar om, och i så fall hur individens kapitalformer, reflexivitet och agentskap kan skapa förutsättningar och begränsningar för att ta sig i på arbetsmarknaden och bli anställningsbar (se kapitel 1.1). För att illustrera faktorernas komplexitet inleder jag med ett spørsmål från Sam, som är en av mina informanter som bor i Bergsjön:

Bor man i Bergsjön för att man är arbetslös eller är man arbetslös för att man bor i Bergsjön?

Citatet exemplifierar hur problematiken kan yttra sig i grannskapseffekter, territoriell stigmatisering och diskriminering, vilka ofta verkar tillsammans snarare än var för sig enligt mina resultat. Kapitlet har som avsikt att besvara frågeställningarna och belysa de olika åsikter och uppfattningar som framkommit genom samtalsintervjuerna. Jag kommer att sammanföra ett teorinära och empirinära förhållningssätt vid analysen för att tolka resultatet utifrån individ-, områdes- och strukturella faktorer.

7.1 Kapitalets betydelse

Kapital kan, som nämnt i teorigenomgången betyda olika former av resurser som anses som erkända och användbara inom olika fält. Människor formar sin sociala och kulturella identifikation och sitt kapital enligt tidigare forskning genom bland annat så kallade grannskapseffekter,⁹⁵ något som lyfts fram även bland mina informanter:

Iman: Jag vill jobba... men jag ser hur folk som är jättebra och duktiga gå här hemma och aldrig får ett jobb. Då känns det som att ”varför ska jag söka när inte ens han eller hon får ett jobb”, det blir negativ känsla när så många bara sitter och hänger på dagarna.

Samtidigt som grannskapet kan ha en negativ inverkan på individen så kan även denne bli inspirerad och produktiv av områdets symboliska värde. En informant som bor och är uppvuxen i Härlanda beskriver:

Filip: Det är ingenting som kommer gratis till någon, man måste ju kämpa för att komma någonstans. Men det ligger ju i var och en, jag skulle ju skämmas om jag gick utan jobb och bara på socialbidrag hela dagarna. Alla mina kompisar skulle ju tycka att jag ”utnyttjade systemet”, vill man ha ett jobb så får man kämpa tills man får det.

Detta speglar tydligt hur de båda individerna resonerar kring möjligheter att ta sig in på arbetsmarknaden, Iman från Bergsjön blir offer för konsekvenserna av grannskapets inverkan

⁹⁵ Widigsson, s. 23.

på henne, medan Filip ser ett främlingskap i att inte stå för sina egna intäkter och ifrågasätter vad vännerna skulle stämpla honom som. Arbetsmarknadens normer och oskrivna regler för att ta sig in på fältet och bli anställningsbar kräver, enligt Bourdieus teorier att individerna inom fältet besitter ett kapitalinnehav.⁹⁶ Det kan handla om nätverk som förfogar över olika kapitalformer, vilka skapar positioner på fältet. I Imans fall saknar hon både ett omfattande socialt och kulturellt kapital då hon kom som ensam flykting från Somalia för sex år sedan. Sedan dess har hennes mamma kommit till Sverige samt hennes fyra syskon och en moster, men hon saknar ett nätverk som sträcker sig längre bort än hennes närmiljö för tillfället. Hon har gått grundskolan i Somalia och studerar på SFI⁹⁷ i Göteborg sedan tre år tillbaka. Filip har däremot en bred bekantskapskrets spridd över Göteborg, både i inrestaden och runt om i kommunen. Han har studerat naturvetenskap på gymnasiet och sedan dess har han haft flera extrajobb i tillägg till sina universitetsstudier inom ingenjörutbildningen. Filip uttryckte i intervjun sitt intresse för litteratur och diverse sporter, något som förstärker det kulturella kapitalet. Enligt Bourdieus teori om kapital och fält har Filip ett större antal resurser som krävs för att bli erkänd och accepterad av andra som befinner sig inom samma fält, i detta fall på arbetsmarknaden.

En annan faktor till att bli anställningsbar är enligt regeringens publicering ett välfungerande språkbruk, något som även Bourdieu applicerar till en essentiell kulturell kapitalform.⁹⁸ Andelen med utländsk bakgrund i Bergsjön uppnår den till cirka 83 procent av det totala invånarantalet, i Härlanda bor det cirka 10 procent invånare med utländsk bakgrund.⁹⁹ Detta speglar en etnisk segregation som kan vara en förklaring till den lägre andelen förvärvsarbetare i Bergsjön jämförelsevis med Härlanda. I en intervju med Sam som bor i Bergsjön framkommer en stark medvetenhet kring språkets betydelse för att få anställning:

Stina: Tror du det spelar någon roll vilket område man bor i när man söker jobb?

Sam: Det är svårare att få jobb om man bor i en förort. För att man har för det första slangorden man pratar.

Stina: Så språket spelar roll?

Sam: Ja, språket spelar stor roll. Jag är svensk och allt sånt, jag är född och uppvuxen i Bergsjön men när jag är här och pratar med mina vänner så har vi något speciellt, du vet. En speciell jargong på hur vi pratar, hur vi rör oss. Folk från stan stör sig på det. Så när jag söker jobb tänker jag alltid på att prata ordentligt och använda ord som passar, man måste anpassa sig. Till exempel om det är

⁹⁶ Broady, s. 37-42.

⁹⁷ Svenska för invandrare

⁹⁸ Eriksson, LU2011. Broady, s. 25.

⁹⁹ Ohälsotal Östra Göteborg, Örgryte-Härlanda. Goteborg.se, sökdatum: 2014-04-01.

en gammal tant som håller en anställningsintervju så måste man anpassa sig efter henne, kanske prata extra sakta och använda ord som jag annars inte använder. Medan om det är en invandrare som ska anställa så kan man liksom dra på endel slang och köra på som vanligt.”

Vad Sam beskriver är hur han kan reflektera och anpassa sig efter situationen då han är medveten över språkets symboliska värde och sociala strukturers krafter. Genom territoriell stigmatisering blir fördomar om den sociala positionen platsade och Sam distanserar sig från sin vanliga sociolekt och sitt vanliga beteende för att öka sina chanser på arbetsmarknaden. Widigson skriver att om den grupp som språket signalerar tillhörighet till av majoritetssamhället uppfattas som socialt underlägsen så blir språket en viktig statusmarkör.¹⁰⁰

Sam beskriver i intervjun en inre konflikt mellan en stolthet av de interna villkoren som råder i Bergsjön och en önskan om att tillhöra majoritetssamhället. I samtalet återkommer ofta Sam till att benämna innestadens invånare, och även individer från resursstarkare områden som ”dem” medan invånarna i Bergsjön och andra resurssvaga områden som ”vi”. Samtidigt talar Sam om ”svenskarna” i samma kontext som ”dem”, vilket får mig att fråga honom vilken nationalitet han identifierar sig med (Sams mamma är bosnier och hans pappa är irakier). När han då utan tvekan svarar ”svensk” blir det tydligare att ”vi” till större del handlar om individer som kommer från liknande områden.

Stina: Hur tror du att andra uppfattar dig?

Sam: Alltså man går alltid efter utseendet, men så hur man pratar och uppför sig.

Stina: Du sa att du kände att du inte betar dig på samma sätt som svenskarna på avenyn, är det då så att man har ett annat sätt att bete sig om man kommer från förorten, och att det egentligen inte har med nationalitet att göra?

Sam: Det är mer en förortsgrej. Om man säger såhär, de som bor i de finare områdena, säg Eriksberg, Örgryte och Avenyn och sånt, de är mer asså de är inte så stora kretsar. Du kanske ser två tre personer som ska ta en fika och sitta tysta, nästan som att de viskar, medans vi är trettio personer som ska lira lite fotboll eller bara hänga och gör mycket mer liv av oss. (...) Kom fram till oss! Men de (innestadsinvånarna) blir rädda och tänker att de där är gangsters som bara vill ha bråk, men egentligen är vi ju tvärt om!

Bourdieu menar att den vinnande gruppen i slaget om symboliskt kapital är de som kontrollerar instrumenten för tillgångar, alltså den eller dem som besitter högst språklig kompetens och kapital som är erkänt av det sociala fältet.¹⁰¹ Detta skapar en maktkamp mellan olika gruppers regler och värderingar vilket gör att nykomlingar, eller ”outsiders” inte

¹⁰⁰ Widigson, s. 119.

¹⁰¹ Broady, s. 25.

platsar på fältet och därmed hålls utanför. I Sams fall handlar det om att majoritetssamhället inte accepterar det habitus av sociala normer och strukturer som gruppen från Bergsjön kommer med och därmed skapas en instabilitet mellan Sams habitus och hans beteende.¹⁰² Samtidigt beskriver Sam att hans mål är att bli advokat och att han därefter vill lämna Bergsjön.

Stina: Tänker du att du kommer att bo kvar i Bergsjön när du är färdig advokat?

Sam: Nej.

Stina: Varför inte?

Sam: Hm.. asså, Bergsjön är jättefint, det är ett underbart område. Kanske för mycket... alltså vad ska jag säga... Kanske att människor dömer stället utan att ha varit här. Det finns människor som jag känner som aldrig har varit i exempelvis Bergsjön eller Angered, eller Biskop. De bor på öarna och sånt, de hör saker: det är skottlossning här varje dag, det är folk som springer runt med AK47or och skjutur varann. Men alltså, det är verkligen inte så. Jag tänker att förhoppningsvis när jag blir advokat då, och får de pengarna som jag vill ha och jobbet som jag drömmer om då, så ska jag bo *mitt* i stan, se ut över hela stan från lägenheten och se på folket som *också* är på väg till sina fancy jobb och möten.

För Sam handlar det alltså om att lämna Bergsjön när han införskaffat ett ekonomisk kapital och då vara endel av dem som ”går till sina fancy (fina) jobb och möten”, vilket visar på Sams föreställning om att det är normaliteten utanför den stigmatiserade förorten. Han hänvisar också till andras uppfattningar om Bergsjön, som han förvisso avfärdar som osanna, men han har ändå ingen avsikt i att stanna i området där sådana föreställningar finns. Enligt Archers teorier om den egna reflexiviteten bör Sams tankar föras till subjektet/objektets relation till individens förmåga att forma det egna livet och dess identitet.¹⁰³ Ett sätt att tolka det är att Sam vill byta bostadsområde i samband med yrkesval, han vill använda innerstaden som scen för att kunna identifiera sig med en annan typ av arbetare, som är delaktiga i möten och uppfattas som en högre klass.

För Emma, som bor i Härlanda och studerar fysisk planering på universitetet lockar inte innerstaden som bostadsområde. Hon beskriver istället hur hon önskar att finna ett jobb som ligger på landet där hon kan slappna av från stadens alla måsten och krav.

Om jag inte får jobb när jag är klar med min utbildning får jag väl läsa i två år till. Därefter kommer jag att söka jobb och hoppas på att få något så att jag kan komma ut från Göteborg. Även om jag bor i ett jättefint område och så så är det något trist med att ha folk omkring sig hela tiden. Att alltid behöver vara med på allt och man blir ju påverkad av alla måsten som finns...

¹⁰² Broady, s. 21.

¹⁰³ Wennerström, s. 101.

Emma beskriver att hon förvisso har en rädsla för att vara arbetslös när utbildningen är klar, men säger samtidigt att ”det värsta som kan hända är att jag får fortsätta plugga”. Hon har tidigare varit ute och rest och ser det som en fördel på arbetsmarknaden.

Alltså, det är ju bra med erfarenhet när man söker jobb. Sedan vilka erfarenheter tror jag inte spelar så stor roll. Det kan handla om jobb eller studier eller resor...

I samtal om områdets betydelse för att få arbete tror Emma att det inte har någon inverkan. Hon säger att arbetsgivaren inte tänker på vart man kommer ifrån så länge man visar sina bästa sidor. När jag frågar om språkets betydelse svarar Emma att det viktigare är att man blir förstådd, men att det kan ha en liten inverkan. Till skillnad från Sam frigör Emma platsens betydelse för yrkespositionering, hon själv vill söka sig bort från innerstaden och säger sig inte ha någon direkt strategi för att få arbete mer än att utöka sina erfarenheter. Vad samtliga informanter från Härlanda har gemensamt är att de inte tror att platsen man kommer från eller bor har någon betydelse för tillträdet till arbetsmarknaden. De hänvisar istället till den egna individens ansvar i att ”kämpa” för att nå dit man vill. Informanterna från Bergsjön hade däremot delade meningar kring platsens betydelse för individens möjligheter.

Iman: Idag är det inte blandade människor på arbetsplatsen. Det är bara folk som känner varandra som får jobb. Det sämsta med Bergsjön är att här finns det inga jobb. Och det finns inga som jobbar.

Jimmy är en annan informant som är uppvuxen i Bergsjön men som flyttat till Länsmansgården¹⁰⁴ för ett år sedan. Han beskriver sin väg till att bli heltidsanställd på Volvo:

Jag visste redan då att dem inte hade mer att erbjuda än ett sommarjobb så jag slet arslet av mig och försökte visa upp mig inför Volvo. Jag jobbade 12h nattsift, sju dagar per vecka i tre veckor. Efter min sista natt så dröjde det två dygn och jag fick ett samtal från Volvo då dem ville anställa mig. Det spelar ingen roll vart du kommer ifrån, jag jobbar med folk med ursprung från hela världen. Folk som bor i alla olika delar av Västra Götalandslän. Enda som vi har gemensamt är viljan att arbeta, viljan att visa framfötterna.

7.2 Strukturer, agentskap och emotioner

Genom samtalsintervjuerna har information kring områdets påverkan på individernas liv och föreställningar kunnat skildras. Både bostadsområdets fysiska struktur och grannskapseffekter har diskuterats med informanterna. Miljökvaliteterna mellan områdena har visat skilja sig åt, något som har påverkan på sinnesstämningen till Sam:

¹⁰⁴ Länsmansgården är en stadsdel på Västra Hisingen i Göteborg.

Man vaknar, tittar ut genom fönstret och ser... Bara grått och betong... Man blir ledsen, det är svårt att bli glad och känna sig pigg när allt man ser är förfallna hus och trasiga kiosker. Visst, det finns mycket skog och sådant här borta, men just när man tittar ut så blir man ju fan deprimerad.

Även Jimmy kände under sin boendetid i Bergsjön att den fysiska miljön påverkade honom negativt:

Det var som att dagen började först när spårvagnen lämnat Bergsjön och man närmade sig stan, allt blev liksom grönnare och fräschare.

Kunskapsöversikter inom tidigare forskning visar att det idag saknas undersökningar om huruvida miljökviteterna påverkar individernas välbefinnande (se kapitel 1.2). Boverkets regeringsuppdrag om Socialt hållbar stadsutveckling talar om behovet av fysisk upprustning och förnyelse i resurssvaga områden för att motverka segregation och främja integrationen mellan olika grupper i samhället. I Härlanda ses däremot den fysiska miljöns påverkan som något mycket positivt av samtliga informanter från området.

Stina: Kan du beskriva området där du bor?

Rebecka: Det ligger i ett bra område och det är nära in till stan, det är jättebra med kommunikationen tillexempel och det är nära till naturområden där jag brukar träna och springa. Det är ett lugnt villaområde där det är ganska mycket grönska och sådär, de flesta har ju tillgång till trädgård och sånt, alla har ju odlingar och blommor och sådant där. (...) Det är härligt att vakna på morgonen helt enkelt!

Även Filip som bor i området beskriver hur omgivningen ger honom energi.

Det är en fin innegård där jag bor, där är man skyddad från insyn och så kan man ligga där och slappa eller plugga. För mig som tränar så mycket är naturen jätteviktig, här känns det som att man har en bra förutsättning att få en bra start på dagen, man kan ta en löprunda i parken (...)

Det råder inga tvivel om att den fysiska miljöns påverkan skiljer sig mellan invånarna i de båda bostadsområdena. Detta kan få konsekvenser för individerna i Bergsjön som uttrycker en dämpad sinnesstämning i den egna närmiljön, något som kan leda till en försvagad position på arbetsmarknaden.

Grannskapseffekter, som innebär att man ger betydelse till en geografisk koncentration av faktorer som har positiva eller negativa effekter på människors livschanser, kan hindra eller möjliggöra individernas inträde på sociala fält.¹⁰⁵ Platser kan tidigare ha uppfattats som

¹⁰⁵ Widigson, s. 35.

neutrala, men genom betingning har en känslomässig laddning getts och grannskapet blir en viktig indikator på vad eller vem individen identifierar sig som.¹⁰⁶ Widigson skriver ”Rumsligt lokaliserade socioekonomiska förhållanden tillsammans med materiella ramar i form av arkitektur och stadsplanering ger dessa förutsättningar. Den temporala aspekten att vi föds in i strukturella förutsättningar överrensstämmer med Archers analytiska dualism.”¹⁰⁷ Vi föds enligt Archer inte enbart in i sociala, utan även objektiva föreställningar, något som kan ha påverkat informanterna från båda undersökningsområdena. Trots att det till exempel finns grönområden och motionsspår i Bergsjön nämns inte det på samma sätt som i Härlanda. Där utgör grönskan något essentiellt för informanterna, medan den grå betongen hamnar i fokus för Bergsjöborna. Informanterna från båda områdena använder platsens betydelse som ett sätt att orientera sig, inte bara geografiskt, utan även socialt. Området påverkade deras beteende, tankar och emotioner, något som kan reproduceras till grannskapseffekterna. Områdets identitet överför känslor till individerna som speglas även i samtal kring arbetsmarknaden.

Iman: När jag söker jobb, jag tänker på att inte prata så mycket om vart jag bor. Endel verkar antingen nyfikna eller skrämde. Jag förstår dem, allt man ser och hör är fula saker om Bergsjön, kanske de tänker att jag inte kan hålla rent eftersom det är smutsigt och så här (skratt).

Iman säger att hon aldrig undanhållit vart hon bor när hon sökt jobb, däremot beskriver hon en osäkerhet på hur det ska tas emot av arbetsgivaren, en rädsla att platsens rykte blir applicerat på hennes egenskaper. Mustars & Andersson beskriver hur vissa områden är för riskabla att investera i, så att ett negativt stigma utvecklar sig och området klassas objektivt som ett dåligt område, något som även invånarna blir stämplade efter.¹⁰⁸ ”Such stigmas may have serious negative effects, especially if employers refrain from hiring people who live in the stigmatized areas.”¹⁰⁹

Lilja & Pemers forskning visar även att grannskapseffekter kan vara positiva för individens livschanser, om området innefattar många resursstarka välutbildade höginkomsttagare kan detta ge mer gynnsamma förutsättningar för individen.¹¹⁰ Resursstarka områden ses ha större samhällskompetens och bättre möjligheter att tillfredsställa invånarnas behov, då de i högre grad efterfrågar en viss servicenivå i sitt grannskap och ställer därmed krav på kvaliteten.¹¹¹ Med hänsyn till detta kan områdets strukturella karaktär ha en inverkan på

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Widigson, s. 100

¹⁰⁸ Mustars & Andersson, s. 122.

¹⁰⁹ Mustars & Andersson, s. 122.

¹¹⁰ Lilja & Pemer, s. 6f.

¹¹¹ Ibid.

utvecklingspotentialen hos invånarna. Informanterna från Härlanda förnekade dock att områdets betydelse skulle ha påverkan på chanserna att ta sig in på arbetsmarknaden medan två informanter från Bergsjön menade att det hade stark inverkan. Förutom Sam så uttalade Jimmy en önskan om att byta bostadsområde när hans ekonomiska situation tillät det.

Stina: Hur vill du att ditt liv ska se ut om fem år?

Jimmy: Då har jag ett bra betalt jobb och köpt mig en villa ute på landet, sambo, hund, riktigt Svensson Svensson vision liksom (skratt). Komma bort härifrån i alla fall, även om där jag bor nu är mycket lugnare än Bergsjön så känner man sig fast i en förort (...)

Vad Jimmy och Sam beskriver är något som även Sernhede kommit fram till i sina undersökningar bland boenden i segregerade förorter. Han menar att området blir en tillfällig lösning för de som kan ta sig ur området genom ett ekonomiskt kapital, vilket gör närmiljön till ett socialt och offentligt rum utan vidare betydelse.¹¹² En förutsättning att denna rumsliga omstrukturering kan göras är som tidigare nämnt, det ekonomiska kapitalet, vilket införskaffas genom tillträde på arbetsmarknaden. Sams strategi för att få tillträde på arbetsmarknaden så att han därmed kan byta område handlar främst om att införskaffa ett kulturellt kapital i form av studier och akademisk kompetens, något han uttrycker att familjen hjälper honom med:

Stina: Är din familj engagerade i de valen du gör?

Sam: De är väldigt engagerade, de pushar mig, de frågar om min framtid. De tänker såklart på oss, mig och mina syskon, att våran framtid ska bli bra. De vill att vi ska lägga energi på att plugga, de gör allt för att vi ska lyckas, de ger oss frihet så att vi kan utvecklas och plugga och få ett bra jobb efter examen och kunna flytta härifrån till något bättre!

Att byta område är alltså något som motiverar Sam till att studera och införskaffa sig ett arbete. Därav kan vi se hur områdesfaktorer kan spela roll för individens ansträngningar till att nå in på arbetsmarknaden. Detta är vad Widigson talar om i sin avhandling som ”upplåsningseffekter”, element som får saker och ting att hända.¹¹³

Genom intervjuerna har strukturer blottlagts som kan hänvisas till begränsande eller möjliggörande faktorer till inträdet på arbetsmarknaden. Det handlar om sociala strukturer, känslöstrukturer och reproduktion av samhällsstrata.¹¹⁴

¹¹² Sernhede, s. 87.

¹¹³ Widigson, s. 265.

¹¹⁴ Wennerström 101f.

Filip: I mitt område är det få som är arbetslösa. Och är man det så börjar man hellre plugga och få CSN än att gå på A-kassa. Egentligen är det ju typ samma sak, man får bidrag för att klara sig liksom. Men det låter ju bättre med CSN. Däremot skulle man se det som ett misslyckande om man inte får jobb direkt efter examen då.

I Filips fall rör det sig om sociala strukturer som har en större acceptans för studiebaserade bidrag än arbetslöshetskassa. Han uttrycker också en oro för att tiden efter studierna ska bli ofruktsamma, alltså om studiebidraget inte lönar sig efter avslutad utbildning och leder till arbete. Filips pappa är egen företagare och hans mamma är tandläkare, han beskriver att ”det ligger i släkten att ta en utbildning”, även om de inte är något han funderat över.

Enligt tidigare forskning kan gymnasieskola och högskola verka för social reproduktion, de sociala krafterna i sorteringen av sysselsättning kan anses så starka att det hävdas att positioner ”tilldelas” istället för att individerna själva väljer.¹¹⁵ Filip säger att han inte är orolig för att inte få arbete efter sina avslutade universitetsstudier, vilket kan bero på de sociala samhällsstrukturer som omger honom, ingen av Filips nära vänner är arbetslösa och han har själv aldrig befunnit sig i en situation där han är känt sig desperat efter arbete. Iman däremot vill gå emot samhällsstrukturer hon är omgiven av:

Nu har jag tröttnat på att vara en av dem som inte får jobb. Jag ska börja läsa till undersköterska i höst. Då kan jag bo här och visa att det går, jag vill ta hand om andra och min familj så att de inte behöver oroa sig. När jag har utbildning kan jag bevisa att jag också kan.

Imans strategi för att ta sig in på arbetsmarknaden skiljer sig från områdets sociala struktur. Endast drygt 20 procent av de boende i Bergsjön har eftergymnasial utbildning, medan i Härlanda är andelen över 60 procent.¹¹⁶ Grannskapet i Bergsjön kännetecknas av relativ fattigdom, lägre utbildningsnivå och skolresultat och en högre andel invånare med utländsk bakgrund vilket skapar sociala strukturer av utanförskap från majoritetssamhället. Archer menar att handlingsvägar produceras av agenten utifrån de angelägenheter vi bryr oss om genom reflexiva överväganden, för Iman handlar strategin om att skaffa sig en utbildning genom att reflexivt bryta ett mönster och därmed se samhällsstrukturer ur ett dynamiskt perspektiv. Möjligheterna står i princip öppna för individer, men personer gör oftast ett traditionellt val givet sin sociala bakgrund och kön enligt Archer, när en individ förändrar strukturella villkor har han eller hon agerat utifrån sina känslor och reflexivitet och därmed

¹¹⁵ Widigson, s. 32.

¹¹⁶ Info & Statistik Östra Göteborg & Örgryte-Härlanda. Goteborg.se, sökdatum: 2014-04-17.

skapats en identitetsutveckling.¹¹⁷ Tidigare forskning hävdar att föräldrars formella utbildningsbakgrund kan ses som en indikator på strukturella faktorer som klass, kön och etnicitet, Widigson skriver ”Vare sig man omfattar en materialistisk och ekonomisk ståndpunkt i att förklara klassreproduktion eller en mer kulturell förklaringsmodell och fokuserar på identiteter och beteenden genererade av dominans och underordning, så spelar familjen en vital roll vad gäller klassreproduktionen.”¹¹⁸ I Imans fall går hon alltså emot dessa strukturella villkor då ingen i hennes familj har sökt sig till eftergymnasiala studier, medan Filips, vars båda föräldrar har akademisk bakgrund följer familjens traditionella livsval. För de båda informanterna utgår valen från känslöstrukturer som utgörs av erfarenheter och sociala mönster, något som kan påverka inträdet på arbetsmarknaden och hur man väljer att ta sig fram i samhället.

Sernhede beskriver i sin forskning hur maktstrukturer verkar i stigmatiserade förorten, och hur dessa leder till hierarkier och motsättningar inom området och utanför. Han talar om hur majoritetssamhället utestänger befolkningen i förorten och att resursstarka områden skapat en accepterande hållning för att diskriminera och döma ut etniskt segregerade invånare.¹¹⁹ För Jimmy är hierarkin uppenbar:

Självklart finns det grupper här i Bergsjön och i resten av Göteborg som har egna lagar och regler, en med makt och status i förorten är inte värd ett piss i stan, de ser ner på sådana gangsters, tycker de är löjliga. Men man kan ju fatta själv, får man ingen respekt så skaffar man sig kanske det hos dem som står ännu svagare än sig själv.

Jimmy beskriver hur samhällsstrukturer kan skilja sig åt mellan olika områden, han säger att någon som har svårt att känna sig respekterad i samhället kan skaffa sig auktoritet inom den egna gruppen. Enligt Sernhedes forskning har många unga män i förorten skapat sig en position byggd på utanförskapet från resten av samhället och därmed formas en lokalpatriotism som kan förhindra individen från att dels vilja, och även att ha möjlighet att ta sig in på allmänna samhällsarenor. På liknande sätt som i den stigmatiserade förorten kan man utläsa sociala strukturer i form av hierarkisk uppdelning mellan invånarna i resursstarka områden:

Stina: Hur väl känner du dina grannar?

¹¹⁷ Wennerström, s. 92f.

¹¹⁸ Widigson, s. 171.

¹¹⁹ Sernhede, s. 91. Edling & Liljeros, s. 77.

Filip: De känner nog mig bättre än vad jag känner dem... Folk här har liksom koll på varandra, man förknippar husen med människornas yrken, stora hus är välbärgade familjer. Så man är extra noga med att hälsa på just dem om man ser dem ute i trädgården (skratt).

Filip beskriver hur han är mer angelägen att hälsa på de välbärgade familjerna, detta kan tyda på en rangordning av individer beroende på deras inkomstförhållanden. Samhällsstrukturerna i de båda områdena visar på trögrörliga mönster där respekt i ena området kännetecknas av ”farlighet” medan i det andra kännetecknas av förmögenhet. Detta kan komma i uttryck genom majoritetssamhällets föreställningar om individerna som bor i områdena och en igenspeglning på sociala fält. Arbetsgivare är som tidigare nämnt i kapitel 1.1 avhängig av att den arbetssökande ska ses som anställningsbar, något som bland annat karakteriseras av att dennes normer inte skiljer sig i allt för stor mån från arbetsgivarens. Därav kan vi se hur samhällsstrukturerna återspeglas på arbetsmarknaden då det är svårt för individer med ett habitus som ligger långt ifrån arbetsgivarens föreställningar att få ta del av fältet.

7.3 Sammanfattning och återkoppling till tidigare forskning

Studien har resulterat i en rad olika faktorer som kan förklara individers inträdande och begränsningar till arbetsmarknaden. Informanternas symboliska och sociala kapital skiljer sig åt mellan bostadsområdena, enligt Bourdieus teorier besitter informanten Filip högst kapital i form av intressen, utbildningsbakgrund och socialt nätverk, vilket sätter honom i en position som är mest lämplig enligt teorierna för att ta sig in på arbetsmarknaden av de intervjuade. Sam, som kom från Bergsjön var införstådd i det symboliska kapitalets betydelse, och såg språket som något essentiellt för att ta sig in på den allmänna samhällsarenan. Detta ger även honom goda förutsättningar enligt kapitalteorin för att ta sig in på fältet, vad Sam däremot behöver sträva emot är de sociala strukturer som råder i hans närmiljö där andra former av agentskap och strukturer råder enligt honom själv. Sams önskan om att bli advokat och flytta in till centrum talar mot Sernhedes teori om att individer som bor i stigmatiserade områden strävar efter att vinna respekt hos majoritetssamhället genom att leva upp till de föreställningar som finns om områdets invånare.¹²⁰ Däremot överrensstämmer den problematisering vid begreppet ”svensk” och ”invandrare” som Sernhede beskriver i sin forskning,¹²¹ Sam vill identifiera sig som svensk samtidigt som han inte är en av ”svenskarna” som han beskriver det. Sernhede menar att detta kan skapa svårigheter för individen att finna den egna identiteten, vilket Sams flackande beskrivning av ”vi” och ”dem” kan tyda på.

¹²⁰ Sernhede, s. 60.

¹²¹ Sernhede, s. 21f.

Genom samtalet verkar det som att Sam vill utöka sitt kulturella och symboliska kapital genom att flytta in till staden och identifiera sig med arbetare av en annan social struktur än den han lever i Bergsjön.

I studien visade det sig även att samtliga informanter från Härlanda förnekade att bostadsområdet skulle ha någon inverkan på möjligheter eller begränsningar till arbetsmarknaden, de refererade istället till egenmakten och viljan att kämpa för att nå in på fältet. Vad som kan hänvisas till detta är den tidigare forskningen kring majoritetssamhällets ”skyll-dig-självt”-mentalitet när det kommer till socialt utestängda områden, individer som har tillträde till fältet menar då att exkludering sker på grund av invånarnas passivitet och resignation.¹²² Även Jimmy, som var född och uppvuxen i Bergsjön förklarade i intervjun att bostadsområdet inte spelar någon roll för att få arbete, istället handlar det om att visa framfötterna och en vilja att arbeta. Men Iman, som sökt jobb flera gånger i veckan i sex år utan att få tillträde på arbetsmarknaden uttrycker sin vilja att få ett arbete i en nästintill desperat ton. Hon beskriver ett bostadsområde där de flesta går utan arbete eller meningsfull aktivitet på dagarna och en rädsla att bli stämplad efter bostadsområdets dåliga kvalitet. Iman tillhör vad Socialstyrelsen beskriver som ”synlig invandrargrupp” då hon kommer från Somalia och bär slöja och har en mörkare hudton.¹²³ Socialstyrelsen och tidigare forskning pekar på denna grupp som extra utsatt då individerna riskerar att utsättas för rasism och diskriminering på grund av ökade skillnader mellan de som kontrollerar instrumenten för att komma in på fältet, alltså arbetsgivaren och den sökande. Även regeringens utredning pekar på etnisk diskriminering där arbetsgivarnas osäkerhet till den okända kulturen kan begränsa arbetssökandes möjligheter att ta sig in på arbetsmarknaden.¹²⁴

De fysiska och sociala strukturerna har också visat sig ha inverkan på individernas möjligheter och livschanser. Uppfattningen om bostadsområdets fysiska miljö skiljer sig mellan Bergsjön och Härlanda, och informanterna visar tydliga kontraster i hur man förhåller sig till områdets fysiska resurser. I Härlanda talar informanterna om grönska och hur bra de mår när de vaknar på morgonen, hur närmiljön ger dem energi medan i Bergsjön däremot beskrivs en nedstämdhet som blir bättre när man lämnar närmiljön och kommer in mot stadens centrum. Detta är något som påverkar bland andra Sams agentskap då han vill flytta in till stan och lämna den segregerade förorten för att därmed kunna ta del av ett finare samhälle.

¹²² Andersson, m.fl., s. 17.

¹²³ Socialstyrelsen 2010:12.

¹²⁴ Eriksson, LU2011.

De sociala strukturerna har yttrat sig i informanternas resonemang om vad det normala är, och hur deras sociala nätverk ser ut. Individer föds in i strukturer enligt båda Archer och Bourdieu, och agerar utifrån dessa eller försöker man förändra den givna positionen. Här spelar reflexiviteten in enligt Archer, och individens habitus enligt Bourdieu, för att förändra livsvärlden krävs det att den inre dialogen skapar prioriteringar och ansträngningar för individen. Iman och Sam visade en vilja att bryta från den sociala strukturen de befann sig i, båda hade som strategier att utbilda sig och därmed införskaffa sig ett ekonomiskt kapital. Det ekonomiska kapitalet skulle enligt Sam ge honom status och möjlighet att ta del av majoritetssamhällets struktur och Iman eftersträvade att bevisa för andra att det går att ta sig ur en oönskad situation och bli kapabel att ta hand om sig själv och sin familj. I Filips fall handlade det däremot om att inte bryta den sociala strukturen han fötts in i och gå i sina föräldrars fotspår vad det gäller utbildning och kulturellt kapital. Enligt både Bourdieu och Archer är det lättare att bevara strukturella villkor än att verka för förändring, något som skapar en tröghet för omställningarna och därmed de segregerade områdenas möjligheter.

Litteraturförteckning

- Andersson Å, m.fl. (2004). »Man måste väl ibland tro att det som görs blir bra också« *Goda projekt och sega strukturer – Rapport i utvärderingen av Storstadsatsningen i Göteborg*. Göteborg, Centrum för Kulturstudier, Göteborgs Universitet.
- Archer, M.S. (2003). *Structure, agency, and the internal conversation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bergström, A. (2005). *Internetvanor i Göteborgs kommun*, rapport för Göteborgs stad: SOM-institutet.
- Broadly, D. (1989). *Kapital, habitus, fält: några nyckelbegrepp i Pierre Bourdieus sociologi*. Stockholm: UHÄ.
- Carlhed, C. (2011), ”Fält, habitus och kapital som kompletterande redskap i professionsforskning” i *Socialvetenskaplig tidskrift*. Svt.forsa.nu.
- Edling, C. & Liljeros, F. (red.) (2010). *Ett delat samhälle: makt, intersektionalitet och social skiktning*. (1. uppl.) Malmö: Liber.
- Eneroth, B. (1984). *Hur mäter man "vackert"?: grundbok i kvalitativ metod*. Stockholm: Akademitidning
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (red.) (2012). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. (4., [rev.] uppl.) Stockholm: Norstedts juridik.
- Lawson, C., Latsis, J. & Martins, N. (red.) (2007). *Contributions to social ontology*. London: Routledge.
- Lilja, E. & Pemer, M.(2010): Boendesegregation – orsaker och mekanismer. En genomgång av aktuell forskning. Bilaga 1 till rapport Socialt hållbar stadsutveckling – en kunskapsöversikt. Boverket, Karlskrona.
- Magnusson, L. (red.), (2001), *Den delade staden. Segregation och etnicitet i stadsbygden*, Boréa Bokförlag: Umeå
- Musterd, S. & Andersson, R. (2006). Employment, social mobility and neighbourhood effects in Sweden. *International journal of urban and regional research*. (30(2006):1, s.120-140).
- Månson, P. (red.) (2010). *Moderna samhällsteorier: traditioner, riktningar, teoretiker*. (8. uppl.) Stockholm: Norstedt.
- Regeringsuppdrag IJ2009/1746/IU, *Socialt hållbar stadsutveckling – en kunskapsöversikt*, Valik, J. Boverket: Myndigheten för samhällsplanering, byggande och boende
- Regeringsuppdrag, Bilaga 4 till LU2011. *Utrikes födda på den svenska arbetsmarknaden*, Eriksson, S.

Sernhede, O. (2002). *Alienation is my nation: hiphop och unga mäns utanförskap i Det nya Sverige*. Stockholm: Ordfront.

Socialstyrelsen, 2010:7, *Social rapport*, Biterman, D. m.fl.

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. (4., [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Wacquant, L. "Territorial Stigmatization in The Age of Advanced Marginality" i *Thesis Eleven* (Nummer 91:2007)

Wennerström, U. (2003). *Den kvinnliga klassresan*. Diss. Göteborg : Univ., 2003. Göteborg.

Widerberg, K. (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Widigson, M. (2013). *Från miljonprogram till högskoleprogram: plats, agentskap och villkorad valfrihet*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2013. Gothenburg.

Elektroniska källor

Göteborg glider isär (201,3 maj) Hämtad 2014-05-10 från <http://hurvibor.se/lanssidor/goteborgsregionen/stadsdelar/skilda-varldar-g/>.

Urban utveckling och samhällsplanering. (u.å.). *Segregation* Hämtad 2014-05-05 från <http://www.urbanutveckling.se/ordlista/stu/segregation>.

Göteborgs stad. *Örgryte-Härlanda* (2010) Hämtad 2014-04-13 från http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:1g_feW6v8bMJ:www4.goteborg.se/prod/G-info/statistik.nsf/3a1ad6102b0c4f0ac1256cdf004881c0/93913cce9b3d4a09c12578ca00423416/%24FILE/%25C3%2596rgryte-H%25C3%25A4rlanda.ppt+&cd=1&hl=sv&ct=clnk&gl=se

Göteborgs stad. *Ohälsotal Östra Göteborg* (2010) Hämtad från <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:AdMwf9Xtic8J:www4.goteborg.se/prod/G-info/statistik.nsf/3a1ad6102b0c4f0ac1256cdf004881c0/93913cce9b3d4a09c12578ca00423416/%24FILE/%25C3%2596stra%2520G%25C3%25B6teborg.ppt+&cd=1&hl=sv&ct=clnk&gl=se>

Pelaseyed , T. (2011, 23 mars), Så ska segregationen i Göteborg bekämpas, *Göteborgsposten*. Hämtad 2014-05-15 från <http://www.gp.se/nyheter/debatt/1.580039-sa-ska-segregationen-i-goteborg-bekampas>.

Raun, A. (2013, 9 november), Så vill de få stopp på segregationen, *Expressen*. Hämtad 2014-05-10 från <http://www.expressen.se/gt/sa-vill-de-fa-ett-stopp-pa-segregationen/>.

Analysram

Faktorer

Strategier

<p>Kapital - socialt - kulturellt - ekonomiskt - symboliskt</p>	<p>Breddat kapital tillger större möjligheter/ chanser på arbetsmarknaden</p>
<p>”Passande” habitus</p>	<p>Normer som följer arbetsmarknadens/ arbetsgivarens föreställningar. Förmåga att anpassa sig och smälta in</p>
<p>Fält</p>	<p>Individen befinner sig i ett ”system” där denne konkurrerar om arbete, tillgång till kapital. Det segregerade områdets betydelse</p>
<p>Struktur</p>	<p>Individen agerar utifrån den sociala struktur man fötts in i – eller försöker att förändra den genom bl.a. klassresa</p>
<p>Agentskap</p>	<p>En inre dialog, en reflexivitet där känslomässiga erfarenheter skapar prioriteringar i livet</p>

Intervjuguide

Tema: Område

- Beskriv området där du bor
- Hur ser det ut?
- Hur påverkar området dig?
- I vilka områden rör du dig under en vecka?

Tema: Grannskap

- Beskriv ditt grannskap
- Hur ser din bekantskapskrets ut?
- Vilka signaler sänder ditt grannskap ut?

Tema: Bakgrund

- Beskriv dina erfarenheter i utbildning och arbete
- Vad har hittills varit din drivkraft?
- Familjens bakgrund

Tema: Framtid

- Beskriv dina framtidsplaner
- Förebild
- Hur ser livet ut om fem år?

Tema: Emotioner

- Vad är enkelt i samhället?
- Vad är svårt i samhället?